

Sztuka odkładania pieniędzy na wyznaczony cel

Wyjaśniamy

Czym są oszczędności? Najprościej można powiedzieć, że są to środki, które nie zostały wydane. Powstają wtedy, kiedy nasze dochody są wyższe niż wydatki. Nasz domowy budżet może być zrównoważony, wykazywać deficyt lub nadwyżkę. To właśnie z nadwyżki tworzą się oszczędności. Jeśli w danym czasie wypracowaliśmy nadwyżkę, możemy ją przeznaczyć na większe wydatki w kolejnym okresie lub odłożyć w postaci oszczędności.

Skąd są środki, które możemy oszczędzić?

Oszczędności są niewydaną częścią naszych dochodów. Warto zapamiętać prosty wzór na obliczenie oszczędności:

$$\text{oszczędności} = \text{dochody} - \text{wydatki}$$

Źródłem oszczędności może być zwiększenie dochodów przy niezmiennych wydatkach. Innym źródłem oszczędności jest ograniczenie wydatków.

W teorii ekonomii istnieje kilka koncepcji, które wyjaśniają wpływ wysokości dochodu na konsumpcję (czyli na wydatki) oraz na oszczędności. Najciekawszą z nich jest hipoteza cyklu życia, która pokazuje, jak zmienia się dochód w ciągu życia. Gdy jesteśmy niepełnoletni i uczymy się, utrzymują nas rodzice – wówczas na ogół nie mamy własnego dochodu (tzn. nie zarabiamy). Kieszonkowe, które dostajemy od rodziców, stanowi w rzeczywistości część ich wydatków, finansowanych z ich wynagrodzenia. Kiedy się usamodzielniamy i zaczynamy zarabiać, stopniowo rosną

nasze dochody. Możemy z własnych pieniędzy finansować konieczne wydatki, a pozostałą część środków przeznaczać na oszczędności. W końcu przychodzi jednak moment, w którym przestajemy otrzymywać dochód w postaci wynagrodzenia. Dochód człowieka z reguły maleje wtedy do wysokości emerytury, chyba że mamy możliwość dorobienia lub korzystamy ze zgromadzonych wcześniej oszczędności.

Podpowiedź dla uczniów

Przedyskutujcie w grupie, który ze sposobów zwiększania oszczędności jest doraźny (krótkoterminowy), a który może się sprawdzić w długim okresie.

Hipoteza cyklu życia wyjaśnia zmiany dochodu i oszczędności. Zilustrowano ją na [wykresie 1](#). Oczywiście jest to pewne uproszczenie rzeczywistości. Przyjęto w nim wiele założeń, które pozwalają na wyciągnięcie uniwersalnych wniosków. Nie uwzględnia zatem bardziej skomplikowanych przypadków, np. nie odpowie na pytanie, jak cykl życia będzie wyglądał, kiedy ktoś odziedziczy majątek lub kiedy stopa procentowa będzie się zmieniać w czasie.

Z historii ekonomii

Hipotezę cyklu życia rozwinęli w 1963 r. Franco Modigliani i Albert Ando. Innymi koncepcjami, które dotyczą wpływu dochodu na oszczędności i konsumpcję, są: teoria dochodu permanentnego Milтона Friedmana z 1957 r. oraz teoria dochodu absolutnego Johna Maynarda Keynesa z 1936 r., rozwinięta znacznie później przez Jamesa Tobina.

Trzech z wymienionych ekonomistów otrzymało Nagrodę Nobla w dziedzinie nauk ekonomicznych: Milton Friedman w 1976 r., James Tobin w 1981 r., a Franco Modigliani w 1985 r.

Hipoteza cyklu życia obejmuje okres od rozpoczęcia aktywności zawodowej (tzn. gdy podejmujemy pracę lub jej szukamy) do śmierci. Czas przed rozpoczęciem aktywności zawodowej nie jest uwzględniany, ponieważ gdy jesteśmy dziećmi i nastolatkami, z reguły nie mamy własnych dochodów, a kieszonkowe jest częścią dochodu naszych rodziców. Według hipotezy cyklu życia rozpoczęcie aktywności zawodowej pozwala na osiągnięcie pewnego poziomu dochodu, który wraz z wydłużaniem się stażu pracy będzie wzrastał. Również pod tym względem hipoteza cyklu życia upraszcza rzeczywistość. Nie zawsze jest tak, że z upływem lat zarabiamy coraz więcej. Może się zdarzyć, że przez pewien okres nie będziemy zarabiać (np. gdy szukamy pracy). Bywa również, że – odwrotnie, niż przedstawia hipoteza cyklu życia – dochód maleje ze względu na nasz wiek i konkurencję ze strony młodszych pracowników.

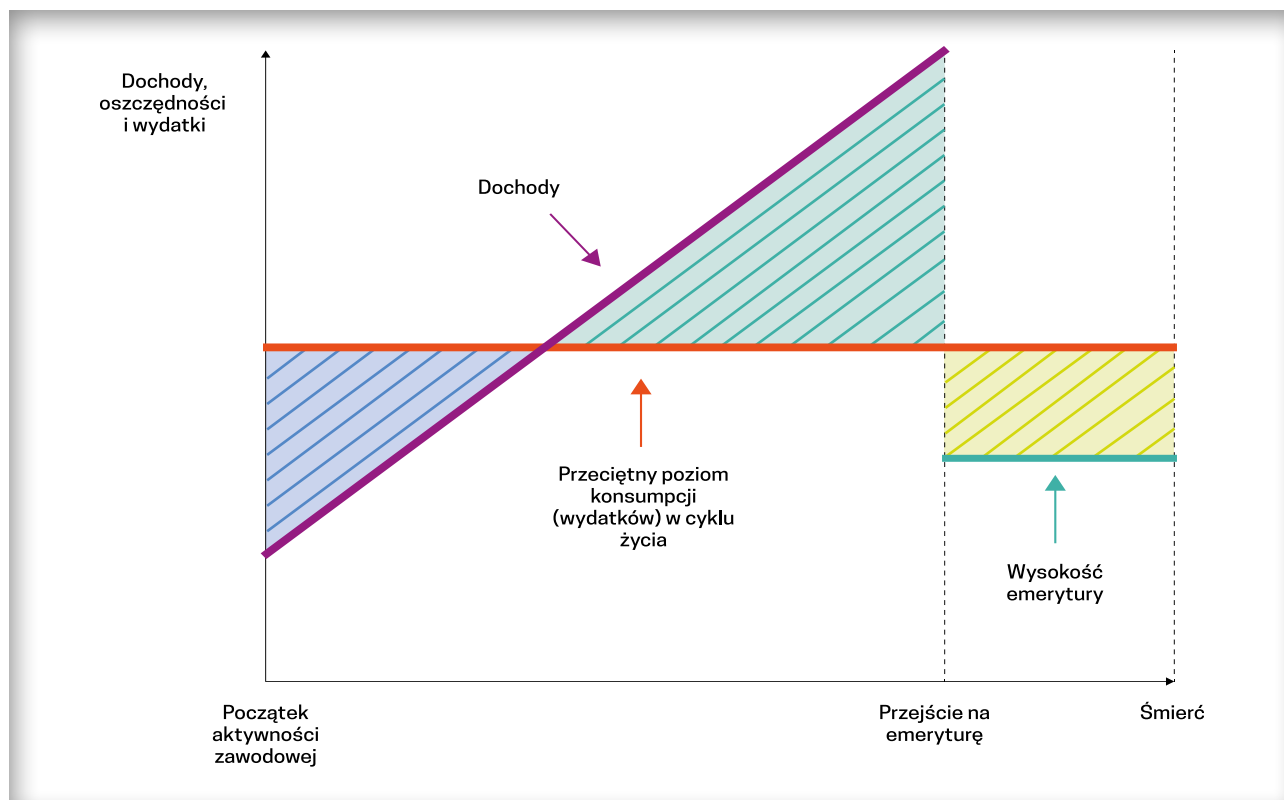
Na wykresie dochód oznaczono fioletową linią. Zgodnie z hipotezą cyklu życia rośnie on do czasu osiągnięcia wieku emerytalnego. Wzrost wynagrodzenia wynika z coraz dłuższego stażu pracy i większego doświadczenia. Przejście na emeryturę oznacza, że wynagrodzenie za pracę jest zastępowane przez emeryturę – zaznaczono ją zieloną linią. Wysokość emerytury jest stała, a człowiek pobiera ją do końca życia.

Czym jest przeciętny poziom konsumpcji (wydatków) w cyklu życia? Gdybyśmy na końcu życia człowieka zsumowali wszystkie wydatki, które poniósł od rozpoczęcia aktywności zawodowej, a następnie podzielili otrzymany wynik przez liczbę lat (lub liczbę miesięcy), które upłynęły od tego momentu, wtedy otrzymalibyśmy przeciętny poziom jego wydatków w ciągu roku (lub miesiąca).

Gdzie na wykresie poniżej możemy znaleźć oszczędności?

Rozważmy na początek, co dzieje się w okresie, któremu odpowiada pole zakreskowane na niebiesko. Linia dochodów znajduje się poniżej linii przeciętnego poziomu konsumpcji. Oznacza to, że nasz miesięczny dochód jest niższy, niż wynosiłyby wydatki, gdybyśmy uśrednili je dla całego życia. Wynika to z faktu, że człowiek nie tylko zaspokaja swoje bieżące potrzeby, lecz także ponosi koszty związane np. z zakupem mieszkania lub domu czy samochodu. Wlicza się je do wydatków w całym cyklu życia, ale niekoniecznie muszą być ponoszone na początku aktywności zawodowej (można np. kupić mieszkanie, biorąc na nie kredyt). Kiedy dochody przekroczą uśredniony poziom wydatków, zaczyna się akumulowanie oszczędności. Pole zakreskowane na zielono oznacza więc oszczędności zebrane w ciągu całego życia (nie tylko w okresie, któremu odpowiada zakreskowane pole!). Kolejne pole zakreskowano na żółto. Łączy się ono z przejściem na emeryturę, kiedy dochód maleje. Zauważyliśmy, że w trakcie emerytury możemy korzystać ze zgromadzonych wcześniej oszczędności. Środki, które w tym okresie otrzymujemy, ponownie są niższe od przeciętnego poziomu konsumpcji obliczonego dla całego cyklu życia. Oszczędności, którymi emeryt będzie dysponował, zależą od długoterminowego oszczędzania.

Wykres 1. Dochody, wydatki i oszczędności w cyklu życia

Hipoteza cyklu życia w dużym uproszczeniu pokazuje, jak zmienia się to, ile wydajemy, w stosunku do naszego dochodu. W ciągu dorosłego życia mamy okresy, w których przeciętnie wydajemy więcej, niż zarabiamy, oraz takie, gdy wydajemy mniej. Ważne jest, by mieć świadomość, że na początku samodzielnego życia dochód może nam nie pozwalać na znaczne oszczędności (ponieważ nasze przeciętne wydatki są wówczas wyższe niż osiągnięty dochód). Jest jednak okres, w którym osiągnięty przez nas dochód przekracza wydatki – warto wtedy odkładać większą sumę pieniędzy. Ostatni okres to ten, w którym jesteśmy na emeryturze. Nasze dochody maleją, możemy natomiast korzystać z zaoszczędzonych pieniędzy. Im wcześniej zaczniemy oszczędzać, tym więcej oszczędności możemy mieć do dyspozycji na emeryturze.

Racjonalność wydatków i cierpliwość w dążeniu do celu

Dzięki sporządzeniu listy planowanych i zrealizowanych wydatków łatwiej je kontrolować, aby nie przekraczały dochodu. Pozwala to również na szukanie możliwości oszczędzania. Zazwyczaj najwięcej oszczędzamy, rezygnując z nieplanowanych wydatków. Nie chodzi o rezygnowanie ze wszystkich przyjemności, ale kontrolowanie, ile pieniędzy wydajemy na rzeczy, które nie są niezbędne.

Nie zawsze jest jednak tak, że kontrolowanie wydatków przez krótki czas pozwoli na zakup wymarzonej rzeczy. Odkładanie drobnych kwot wydaje się żmudne, ale daje możliwość zebrania większych sum, nawet takich, które pozwolą na zakup o dużej wartości. Ważne jest sprecyzowanie celu, na który zbieramy. Jeżeli wiemy, co jest naszym marzeniem i na co chcemy przeznaczyć pieniądze, łatwiej będzie nam osiągnąć cel.

Sposób na oszczędzanie może polegać nie tylko na kontrolowaniu i planowaniu wydatków, lecz także np. na przeznaczaniu pewnego odsetka wydanych pieniędzy na oszczędności. Ta metoda pozwala na zbieranie drobnych kwot i obserwowanie, jak systematycznie rosną nasze oszczędności. Pozwala również (dzięki temu, że możemy oszacować przyszłe wydatki) w przybliżeniu określić, kiedy uzbieramy na wybrany cel.

Wskazówka dla uczniów

Cel oszczędnościowy warto zapisać na kartce i powiesić w widocznym miejscu. Można też wydrukować zdjęcie ilustrujące marzenie. Będzie to dodatkowa motywacja do planowania wydatków i trzymania się sporządzonej listy.

Skłonność do oszczędzania i czynniki na nią wpływające

To, czy potrafimy oszczędzać lub czy gospodarstwo domowe jest zdolne do odkładania części swojego dochodu w postaci oszczędności, nazywa się skłonnością do oszczędzania. Decydują o niej czynniki, które można podzielić na dwie grupy – ekonomiczne i indywidualne (właściwe dla każdego z nas lub dla gospodarstwa domowego).

Czynniki ekonomiczne dzielą się na wewnętrzne i zewnętrzne. Z kolei do czynników indywidualnych (inaczej subiektywnych) zalicza się cechy człowieka i jego nastawienie do oszczędzania i wydawania.

Do czynników wewnętrznych należy wysokość dochodu gospodarstwa domowego oraz oczekiwania co do jego zmian, wielkość rodziny, standard życia gospodarstwa domowego oraz poziom konsumpcji i struktura wydatków. Obserwuje się, że gospodarstwa domowe, których dochód jest relatywnie wyższy, mają większą skłonność do oszczędzania niż te o mniejszym dochodzie. Wyższy dochód pozwala na oszczędzenie większej sumy, gdyż wydatki nie mogą rosnąć w nieskończoność. Również wielkość rodziny oraz wiek jej członków będą miały wpływ na skłonność do oszczędzania. Inną zdolność do oszczędzania obserwuje się w rodzinach wielodzietnych, a inną u osób samodzielnie prowadzących gospodarstwo domowe i bezdzietnych.

Do zewnętrznych czynników ekonomicznych można zaliczyć m.in. poziom cen nabywanych dóbr, a także przewidywania co do ich poziomu w przyszłości, oprocentowanie środków na rachunkach bankowych oraz poziom bezrobocia. Poziom cen oddziałuje na wielkość wydatków, a więc jednocześnie na to, ile gospodarstwo domowe może przeznaczyć na oszczędności. Na skłonność do oszczędzania mogą również wpływać oczekiwania dotyczące przyszłego poziomu cen. Jeżeli spodziewamy się, że dobra, z których nie możemy zrezygnować, w przyszłym miesiącu będą kosztowały więcej, możemy, jeśli jest to możliwe, kupić na zapas lub zapewnić sobie środki właśnie w postaci oszczędności, co chroni nasz budżet przed powstaniem deficytu. Z kolei wysoki poziom bezrobocia, który może wywoływać obawy utraty pracy i trudności z jej ponownym znalezieniem, zwiększa skłonność do oszczędzania w celu zabezpieczenia się przed niespodziewanym spadkiem dochodów gospodarstwa domowego. Kolejnym ważnym czynnikiem zewnętrznym zachęcającym (lub nie) do oszczędzania jest oprocentowanie w banku – czyli odsetki, które otrzymamy w zamian za ulokowanie naszych środków na koncie oszczędnościowym czy lokacie. Im wyższe jest to oprocentowanie, tym większa zachęta do oszczędzania.

Dlaczego oszczędzanie jest ważne?

Gdybyśmy w każdym miesiącu wydawali dokładnie tyle, ile wynosi nasz dochód, i nie posiadali oszczędności, każdy nieprzewidziany zakup wiązałby się z potrzebą wzięcia pożyczki lub kredytu. Oszczędzanie nie tylko pozwala na sfinansowanie celów i nagłych wydatków; przede wszystkim buduje poczucie bezpieczeństwa.

Oszczędzamy z kilku podstawowych powodów. Po pierwsze po to, żeby dysponować środkami na wydatki niezaplanowane, ale konieczne – np. na leki, naprawę samochodu lub nową pralkę. Po drugie chcemy mieć rezerwę na przyszłość – na określony cel (np. zakup samochodu, wakacje czy budowę domu). Po trzecie, warto mieć odłożone pieniądze na wszelki wypadek. Często oszczędzamy nie na własne potrzeby, ale na przykład po to, by sfinansować wydatki związane z edukacją dzieci czy zakupem dla nich mieszkania. Nawyk oszczędzania pomaga nam zatroszczyć się o swój los i los swojej rodziny.

Zadania dla uczniów

1. Zadanie w klasie

Antoni prowadzi ewidencję własnych wydatków. Postanowił, że przy okazji każdego nowego wydatku będzie odkładać 15 procent jego wartości. Jego celem jest zaoszczędzenie na grę, która kosztuje 90 zł. Poniżej lista wydatków z minionego miesiąca. Ile czasu zajmie Antoniemu zebranie potrzebnej mu kwoty przy założeniu, że w każdym miesiącu zbierze taką samą sumę pieniędzy?

Miesięczne wydatki Antoniego

Kategoria wydatków	Wydatki	
Transport	bilety	8 zł
Żywność	słodycze	10 zł
	kanapki w bufecie	10 zł
	czekoladki dla dziewczyny	11 zł
Ubrania	sportowe buty	100 zł
Kultura	wyjście do kina	15 zł

2. Dyskusja w klasie

Spróbujcie znaleźć najlepsze sposoby na oszczędzanie. Jeżeli macie różne pomysły, podyskutujcie o mocnych i słabych stronach każdego z nich.